

A MAGYAR POSTÁK A XVIII. SZÁZAD ELEJÉN

1700—1716.

Irta: MUNKÁS LÁSZLÓ.

Nem lehet tagadni, hogy Paar Károly József grófban megvolt a jóakarát és ő a gondjaira bízott magyar, horvát és erdélyországi postákat a követelményeknek megfelelőleg berendezni minden tőle kitelhető módon iparkodott. Fényes tanúbizonyságot tesznek erről az 1698. évből származó, a bécsi régi udvari kamarai levéltárban meglévő felterjesztései, melyeket érdekes tartalmuknál fogva érdemes lesz bővebb kivonatban ismertetni.¹⁾

Paar gróf már 1698. jul. 3. jelentést tett az uralkodónak az erdélyi posták fizetése és fentartása tárgyában, mely rövidre fogva a következőket foglalja magában: „Ő Felsége az erdélyi főurakkal 1698. márczius 31-én tartott conferentia után nekem újabb decretummal megparancsolta, hogy az erdélyi posták jó berendezése és fizetése tárgyában haladéktalanul intézkedjek, mindenekelőtt azonban szükséges, hogy az erdélyi kincstartó Apor a postaalkalmazottak két évi hátralékban lévő fizetését, azután pedig negyedévenként előre azok járandóságait az én nyugtáimra kifizesse, az említett conferentia határozatainak 9. pontja értelmében; úgyszintén szükséges az is, hogy a 6. pont értelmében, miután Erdélyben amúgy is nehéz a megélésük, a személyes szolgálmányok alól (a personal oneribus) felmentessenek. A postaalkalmazottaknak fizetésökből eddig vajmi kevés van kifizetve, a mellett postalovaikat a közlegelőre sok helyen egy, másfél, sőt két óra járásnyira kell kihajtaniok és számukra a közelben legelő mindeddig kihalva nincsen és miután egyéb javadalmakban sem részesülnek, így a posták Erdélyben fenn nem állhatnak, se a rendes posta, se a staféták és kúrirok sem járhatnak, a postaügy Ő cs. k. Felsége inteniójához képest jó rendbe általam sem hozható, a mint azt az Erdélyben parancsnokoló Rabutin generális szintén nemrég jelentette az udvarnak“. Kéri tehát ő Felsége intézkedését, hogy az Erdélyben nyomorúságosan terjedő postaügy a fizetések pontos kiszolgáltatása, a már száz

¹⁾ Régi udvari kamarai levéltár. Postwesen, Generalien 1660—1672. csomó. Ebbe keveredtek bele véletlenségből az itt közölt 1698-iki okmányok is.

év óta kiadott császári rendeletek értelmében való kiváltságok megadása által ismét lábra állíttassék, — továbbá Rabutin gróf erdélyi parancsnoknak meghagyassék, hogy az erdélyi guberniummal ezeket letárgyalván, a törtéendő megállapodásokat Paarral tudassa, hogy ő is kiadhassa a postáknak a kellő utasításokat és így a posták járásában és a levelezésben a kellő rend és pontosság úgy béke, mint háború idején fentartható legyen.

1698. aug. 13-án újabb felterjesztést tesz Paar a magyarországi, erdélyi és horvátországi posták ügyében. „Tudvalévő“ — ügymond — „hogy a magyar királyságban és ahhoz tartozó országokban a postáknak és a postaalkalmazottaknak már igen régi időktől fogva (seit undenklichen Zeiten) némely szabadságok, kiváltságok és javadalmak (privilegia, exemptiones et beneficia) adományoztattak a többször kibocsájtott és kihirdetett szabályrendeletek (generalia) alapján. Azokat a posta tudvalévoleg élvezte és azokban azt senki sem háborgatta; most már tekintettel arra, hogy Császári Felségednek a kereszténység ősi ellensége ellen vívott győzedelmes harczaiban a postaalkalmazottak elhagyatott helyeken életök veszélyeztetésével minden veszedelemnek ki voltak téve, sok károkat, rablásokat és mindenféle sanyarúságokat elszenvedtek azon örömteljes reményben, hogy idő múltával szédült gazdaságaik kimélésével némileg meg fognak vigasztaltatni, annál inkább, mert havi 12—15 forintnyi fizetésökből másképp nem lehet megélniök. Én is a részemről tett jelentékeny áldozat és még a testvéremtől is elvállalt 30 ezer forintnyi teher mellett, eddig a magyarországi postákra évenként legalább 1000 tallért voltam kénytelen ráfizetni, mert a postaalkalmazottak egyike-másika 10—15, sőt 20 forinttal is többet vett ki, mint a mennyi neki járt volna és ezek azt most nem képesek törleszteni, hanem adósok és még a béke beálltával is tönkrejutott emberek maradnak és én nagy kárt leszek kénytelen szenvedni; egyéb reménységünk tehát nincsen, mint az, ami azon csekély szabadságokból és beneficiumokból még megmaradt és hogy én azokat postaalkalmazottaimmal együtt tovább is fogom élvezhetni és ezen alapon a postaügyet továbbra is fentarthatni.

A tapasztalás azonban azt mutatja, hogy a földesurak és a vármegyék különösen az újabb időben kezdik a postaalkalmazottakat saját hatalmuk alá venni és azokkal még csaknem keményebben bánni, mint a saját jobbagyaikkal, az élvezett és megerősített királyi előjogokat és mesterségeket kezdik elszedegetni, miáltal a császári és királyi mindennütt kihirdetett, elfogadott és törvényerőre emelkedett szabályrendeleteket annyira megrövidíti, hogy a postások mindenféle rendes és rendkívüli személyi és dologi megterheltetéseket kénytelenek viselni,

sok helyen lakházaikért, melyeket eddig ingyen és békességgel bírtak, az utóbbi háború óta nagy bérösszegeket követelnek, a bérhátralékokat szigorú végrehajtással szedik be, földjeiket a postaházakkal együtt elzálogosítják, nemrégiben is a varasdi városi tanács és Horvátországban több helyen a postaházakat a postától karhatalommal elvették, a postások pedig sem a polgári, sem a katonai halóságnál védelemre nem találnak, még kevésbé a vidéki földesuraknál; daczára annak, hogy ők azt annak idején magok ajánlották fel, hogy minden birtokuk után aránylag a jobbágyokkal és telepésekkel együtt adózni akarnak a mostani rendkívüli háborús időben; most pedig a helyett a postaházakat és a megélhetés végett azokhoz tartozó gazdaságokat a közszolgáltatásra és Ő Felsége szolgálatára alkalmazottaktól megtagadják, a neoaquisitica commissio (a visszahódított birtokok birtokviszonyait szabályozó bizottság) a postásokat sok helyen egyenesen üldözi; régóta békességgel birtokukban volt gazdaságaik tőlük elvételnek; ez az oka, hogy a múlt hetekben sokan lemondottak és a szolgálatot abbahagyták, úgy, hogy a dolgok ily állása mellett, ha ezen panaszok nem orvosoltatnak, magam sem tudom, hogyan fogom a postát csak a régi állapotban is fenttarthatni, nemhogy amellé még új terhet is vállaljak.

Kérem tehát Felségedet e tekintetben szigorú határozatokat hozni és azokat úgy Magyarországon, mint Erdélyben és Horvátországban valamennyi megyéinek, katonai és egyéb hatóságoknak megküldeni a végett, hogy

1. a postaalkalmazottak személyükben a közérdek kárára semmivel se terheltessenek;
2. az ő jogosan kapott és birtokolt gazdaságaikból erőszakkal el ne távolíttassanak;
3. régi időktől fogva élvezett szabadságaikban és kiváltságaikban meghagyassanak, a mint azt az 1690. évi megállapodások biztosítják;

mert különben a szolgálatban lévők a legtöbb helyen ott fogják hagyni a szolgálatot, mások pedig még kevésbé fogják azt életük és vagyonuk kockáztatásával elvállalni. Hát még Erdélyben! a hol a *legközelebbi megállapodások szerint, a postások háromnegyed részének egyenesen a nemzetbeliekből (ex nationalibus) kell vétetni és csak egy négyedrészre nézve marad szabad rendelkezésem, holott a velem kötött egyezés szerint nekem valamennyi örökös országban szabad rendelkezési jogom van arra nézve, hogy annak adhassam a hivatalt, a kinek akarom stb.*"

A császár időközben a postánál előforduló zavarok és visszasságok orvoslására, egy külön kiküldött titkos kamarái bizottságot (geheime

Deputirte Cameral Commission) rendelt ki, melyben Páar Károly József gróf 1698. okt. 28. kelettel a következő tartalmú emlékiratot nyújtotta be:

„Nemrégiben értésemre esett, hogy az udvari kamara részéről is feljelentés történt az udvarnál, hogy a postatisztviselők a császári szolgálatban lévők levelei után is viteldíjat akartak volna beszedni. Sajnálom, hogy oly panaszok adtak elő; de kívánom, hogy ezen alkalommal a tárgyalás a postának sérelmeire és nehézségeire is kiterjesztessék; mert vannak ugyan resolútiók, mandátumok, decretumok, generáliák és diplomák ugyancsak nagy bőségben (nur zu häufig), csak azok végrehajtása nem történik meg; ezen esetben tehát a császári postaregále érdeke közötti differentiák volnának rendezendők mindkettőnek megóvása mellett. A tényállás a következő:

1. A régiebb időkben a most panaszló felek fizették a levélportót, csak a főbeknek volt portomentessége, de most már azok alárendeltjei is kívánják és használják azt, élvén a portomentes hatóság pecsétjével magándolgaik elintézése czéljából is; sőt már a szerzetesek is kezdik azt igénybevenni, a kiknek főnökei valamikor hozzájutottak; azért össze kellene szedni egy jegyzékbe, kinek van tulajdonképen joga és mely feltételek mellett a portomentességre, hogy a visszaélések megszüntethessenek és a posta tudja magát mihez tartani, az e felett való rendelkezés és intézkedés joga pedig egyedül az udvari főpostamestert illesse.

2. Vannak a postaalkalmazottaknak minden országban külön császári és uralkodói szabályrendeletek értelmében meghatározott kiváltságai; így különösen a magyar királyságban és annak melléktartományjaiban, de miután azokkal némely postások nagyon is visszaélnék, (gar zu weit missbrauchen), másrészt pedig némely helyeken azt a földesurak és egyéb hatóságok el akarják venni és ebből különféle surlódások és inconvenientiák származnak, e tekintetben is kellene valami megbízható megállapodást létrehozni.

3. Az 1690. évi egyezségben megállapított, hogy magán küldöncz vagy kocsiszállítási vállalat felállítása vagy egyéb ilyen ujtások által a postaregulának kárt szenvedni semmi körülmények között sem szabad, sem a postajáratok háborgatása, csomagok felbontása, kifosztása és rablása meg sem türetek, hanem az ily visszaélések mindenütt megbüntetendők és a levélportomentesség is méltányosan korlátoltassék. Ennek daczára ujabbán a postaregále nagy kárára a mentesség újra rendkívül kiterjesztetett. A postaszolgálatot tevőkre nézve kimondatott, hogy azok az én nyugtáimra rendesen kapják fizetésöket (a nélkül, hogy én számadásokkal legyek terhelve), ez sincs mindedig végrehajtva; mert in specie Erdélyben most már van három éve, hogy a posták

fizetésökből még egy krajczárt sem láttak és sokan ott hagyták a szolgálatot; szükséges volna tehát hogy azok fizetésére állandó pénzalap (fundus stabilis) jelöltessek ki; a posta hátrányára elkövetett vagy elkövethető megkárosítások pedig meg volnának szüntetendők valami gyors és azonnali végrehajtási módokat behozatala mellett.

4. Régi időktől fogva tudva van, hogy a szekereseknek — a kik az utazókat a postáktól elvonják, könnyű kocsiikkal a postaregálénak ártnak, titkon még a postakürtöt is használják, sőt leveleket gyűjtenek, hordoznak, kiosztanak — a főpostamester a lovakat egyenesen kifogathatta és confiscálhatta; most azonban azt mondják a szekeresek (Landkutscher), miszerint ők nem tudják, hogy ez nem volna szabad, sőt erőszakkal is ellenállanak. Ezen is valami félre nem érthető rendelettel kellene segíteni.

5. A küldönczvállalatok is a császári parancs ellenére napról-napra szaporodnak, úgy, hogy a posta módjára gyakran a császári posta szemeláttára és a hivatalok szomszédságában nyilvános postaszobákat tartanak fenn, mellékpostákat állítanak, leveleket gyűjtenek, továbbítanak és kiosztanak; azt is a régi és törvényes szokásra kellene reducálni és a postaregálét a legszigorúbban körülírni.

6. Miután a korbácpénz (Rittgeld), mely egy személytől vagy egy ló után egy fél birodalmi tallér, amugy is csekély; az a régi szokás, hogy ha több a személy, mint a ló, akkor az a személyek száma szerint vettetik ki; az utazók azonban ezt nem mindig akarják elfogadni. E tekintetben is világos határozott intézkedésre volna szükség.

7. Az udvari kúrirok részben a főudvarmester, részben a főpostamester hivatalának vannak alárendelve, a miből zavarok származnak: azok tehát egy kommandó, egy hivatal alá volnának rendelendők.

8. Ezen pontban Paar a sziléziai postát reclamálja a maga részére, mely még mindig az ottani kamara fennhatósága alatt van a császári rendelet daczára és azok kapcsán felemlíti, hogy Erdélyben is csak az alkalmazottak egynegyedrészt teheti ő hivatalba, a többinek bennszülöttekből kell kitelni; úgy, hogy a guberniumnak több joga van a posta felett, mint neki, a ki a császári privilegiumot bírja.

9. A hatóságokat folyton kellene sürgetni és ellenőrizni, hogy a hidakat és utakat állandóan jó karban tartsák és ne csak akkor fogjanak hozzá, mikor a postának vagy stafétának arra kell járni.

10. A hatóságok a postának semmiféle támogatást (assistantiam) nem nyújtanak, üldözik azt; a postások sok helyen tisztességes bérért sem kapnak lakást, a katonaságot náluk is bezállásolják, vagy azt dupla pénzzel váltatják meg, azokat néhol polgári ügyekben elcsukatják (in civilibus arrestirt oder in den Thurm geworfen), mi által a szolgálat

rendes menete veszélyeztetve van. Szükség volna tehát, hogy a rendeletek végrehajtásának biztosabb és erélyesebb módjai állapíttatnának meg és a nekem adott investitúrával (hivatalba helyezési joggal) nekem az első folyamodású ítélet a polgári és személyi dolgokban teljes hatályal megengedhetnék (in civilibus et personalibus cum pleno effectu). Alárendeltjeim előtt is több tekintélyem volna, ha a postaügyben mandátumokkal, decretumokkal s több effélével más oldalról be nem avatkoznának és én csak egyenesen az udvarnak volnék alávetve, más hatóságoktól útasításokat csak remissive fogadván el.

11. A 11. pont a Velenczében felállított császári postára és ennek a velencei köztársasághoz való viszonyára vonatkozik. Ezen utóbbival kötött egyezség szerint a velencei kormánynak több a rendelkezési joga és a postaügybe való beleszólása, mint Paarnak; ezen egyezményt tehát meg kellene változtatni».

Ezek után oda concludál, hogy ha ezen bajok nem orvosoltatnak, a posta fenn nem állhat, és a postaregále teljesen tönkre megy; az ő nagy terhekkel szerzett postakiváltsága értéktelenné válik és a közjó is nagy kárt fog szenvedni.

Látnivaló ezekből, hogy Paar 1690 évi egyességének pontjai 1688-ban még mindig nem voltak végrehajtva Magyarországon és a hozzátartozó országokban. Erdélyben az említett Alvinczy-féle útasítást, melyben követelték, hogy minden postás legyen hazafi, oda módosították, hogy háromnegyedrészre legyen magyar és csak a többi lehet esetleg más nemzetbeli is Paar rendelkezése szerint.

Hogy a felsőmagyarországi (értsd még mindig a Kassa—Szatmár közötti területet) posták között Paar gróf rendet eszközöljön, a császárnál kivitte, hogy azoknak 1698 január 1-től dupla fizetés kiszolgáltatása rendeltetett el, ámbár egyúttal megrostálták az alkalmazottakat és némelyeket elmozdítván, mások által helyettesítettek. Ámde ezentúl is egymást érik a Paar gróf panaszaira kibocsátott kir. leiratok, a mi egyrészt azt mutatja, hogy ő minden lehetőt elkövetett arra nézve, hogy a posták rendesen fizetessenek, lakhelyeikben és szabadságaikban ne háborgattassanak, de másrészt a resolútiók nagy száma azt tanúsítja, hogy fáradozásainak vajmi kevés volt az eredménye.¹⁾ Alighanem ezen időből származik a magyar közmondás, hogy: «sokat végeznek Bécsbe, de az Isten mind elrontja azt az égbe!» — A római szent birodalom részére a töröktől visszahódított Magyarország (mert ez volt a bécsi felfogás) csak nem akart a birodalomba beleolvadni és a bécsi generalis postamester sem dicsekedhetett állandó sikerekkel.

¹⁾ Országos levéltár Benignae resolutiones 1699 oct. 18, 1701 sept. 16, 1702 dec. 20, 1704 mart. 8, 1706 május 22, mindnek ugyanaz a tartalma.

Érdekesek egyébiránt azon javaslatok, melyeket Paar gróf 1703-ban előterjesztett a postabizottságnak.¹⁾ Ezek szerint:

1. a külföldi ministereknek és követeknek nem kellene ingyen a postaszolgálatot engedni, hanem egy bizonyos átalányért, a mely 100—200—300 frtot tehetne ki, a kik pedig ezen átalányt el nem fogadják, azok, ha a postát használják, készpénzzel fizessenek.

2. A levelek viteldíja készpénzben előre fizetendő, úgy mint a staféták és utazásoknál.

3. A levélportó egyelőre ivenként 6 kr., csomagoknál latja szintén 6 krban meghagyandó és csak idővel volna felemelendő; de már most is azonnal szigorúan megtiltandó, hogy a nagy városokban a levelezés a posta elkerülésével, a városi küldönczök által történjék.

4. A pénzkezelők biztosítékot tegyenek (a mint az már Sziléziában régen megvan) és oda utasítandók, hogy Paartól függenek ugyan, de pénztári dolgokban az udvari kamarának vagy a banknak vannak alávetve, saját pénzeiket a postajövedelemmel össze ne keverjék, hanem az utóbbit külön gyűjtsék és havonként egy értesítő czéduával (Aviso-Zettel) Bécsbe küldjék, ebben felsorolván, honnan, mely időről és mely összeget küldenek; fizetés gyanánt pedig többet visszatartani ne merészeljenek, mint a mennyi nekik évnegyedenként jár.

5. A nagyvárosi postáknál külön ellenőr (Controlor) állítandó, a ki arra vigyázzon, hogy a postamesterséggel visszaélések ne történjenek és általában a postajövedelem kárt ne szenvedjen; a kisebb hivatalok pedig pénzeiket egy-egy nagyobbhoz szállítsák be. A tapasztalás mutatja, hogy a portomentességgel sok visszaélés történik és világos, hogy a portokötelezettség nem lesz népszerű, mert éppen azok is szenvednek miatta, a kiknek beleszólásuk van a dologba. De miután a közjő előmozdítása végett megtörtént, hogy hadi czélokra a hivatalnokok fizetésének egy részét visszatartották,²⁾ miért ne lehetne a hivatalnokok portomentességét is korlátozni a kincstár javára? Legalább bizonyos időre, míg jobb idők állanak be. Lehetne behozni bejegyző-könyvecskéket is, (Einschreibbüchel) melybe a levéldíjtartozások beiratván, azok a fizetéskor levonásba volnának hozhatók.

6. Paar a levéldíjából évi 12 ezer forint jövedelmet húz, ezt fel lehetne 18 ezerre is emelni, a miért a bécsi ordináriát (rendes postát) ingyen volna köteles szállítani és kezelni; a többi postamesterek pedig

1) Bécsi udvari kamarai levéltár Postwesen Generalien 1660—1672 csomag. Ebbe kerültek bele véletlenül az említett propositiók is, habár már 1703-ik évből származnak.

2) Így a kamarai hivatalnokoktól minden forint után 2 garast vontak le a fizetésből a hadi pénztár javára. Orsz levéltár Benigna resolutio 1703 jan. 8.

jobb idők beálltaig elégedjenek meg a fizetésökkel és a kurir-pénzzel; Paar ezt nem teheti, mert neki a posta hűbérül van adva *minden jövedelmével együtt*; a hűbéres azonban köteles háború idején urának minden erejével segítségére lenni és ő, mint hű vazallus azt meg sem tagadhatja. De másrésről a posták folyton szaporodnak és az nem lehet, hogy a sok felállítandó posta költségét mind a kincstár viselje, a befolyó jövedelmeket pedig más élvezze.

Végül megjegyzi, hogy ezen javaslatok 1704 újévtől volnának életbeléptetendők.

Ezen tervezetések közepette érte a magyarországi postát II. Rákóczy Ferencz szabadságharcza 1703—1711 közt. A vezérlő fejedelem alatt, a ki kuruczaival csaknem egész Magyarországot rövid idő alatt hatalmába kerítette, természetesen megszűntek a királyi posták az elfoglalt területen és azok helyett ő állított postákat, melyek nemcsak a postahálózat kiterjedésére, de a berendezésre és szabatos működésre nézve is az eddigi királyi postát messze felülszárnyalta.

Miután azonban II. Rákóczy Ferencz postáiról e folyóirat 1898 évi folyamában dr. Szádeczky Lajos igen alapos és kimerítő ismertetést tett közzé, elég legyen e helyen — az ő kitünő dolgozatára utalván, — a magam részéről csak oly említésreméltó részletek közlésére szorítkoznom, melyek az ő értekezésében benn nem foglaltatnak.

Ilyen Szepesy János főpostamesternek „az erdélyi Méltóságos vezérlő fejedelem és a magyarországi confederált statusok Vezéréhez Rákóczy Ferenczhez mint jó, Kegyelmes Urához intézett propositiója“, Kassán 1706 decz. 26-án keltezve.¹⁾ Szepessy a bevezetésben hivatkozik a Vezérlő Fejedelemlnek Léván 1705 január 1-én kiadott a postaügyet szabályozó rendeletére és a további teendők iránt 6 pontban tesz felterjesztést. A felterjesztés felhasábosan van írva, a másik felhasábon minden pont mellett még vannak a fejedelmi resolútiók (döntések).

1. Az első pont a postaalkalmazottaknak a Fejedelem által is megerősített mesterségeik és kiváltságaikról szól, melyeket a nemes Vármegyék nem igen respectálnak, úgy hogy azokat zsoldosadásra erőszakkal is kényszerítik. A resolútió úgy szól, miszerint meg lesz hagyva a vármegyéknek, hogy a mely postamester vagy veredarius²⁾ csakis egy zsoldost tartozik állítani, az erre né kényszeríttessék; de ha e hivatalán kívül egyéb jöszága is van, azután az erre eső katonát már ki kell állítania; egyéb mentességeikben pedig nem szabad őket háborgatni.

2. Panaszolja, hogy a magyar pénz értékében nagy csökkenés

1) Országos levéltár. Kincstári osztály. Postai útasítások 14 sz. csomag.

2) = előfogatos (vereda = hám).

állott be, egy köből abrak 3—4 forintra, egy postaló ára 100 forintra is emelkedett; hogy tehát megélhessenek, kéri, hogy fizetésök rénes forintokban szolgáltatassák ki. A resolutio azt mondja, hogy miután ez az esztendő már úgy is vége felé jár, abban még maradjon az eddigi eljárás, de gondoskodva lesz róla, hogy újévtől kezdve rénes forintokban kapják fizetésöket.

3. Felhossa, hogy a háborús idők miatt a postaházak és a télire beszerzett széna és abrak sok helyen a községekkel együtt elégett, elpusztult; annálfogva kéri, hogy a posták az ily helyekről kedvezőbb viszonyok között levő községekbe helyeztessenek át, a Vármegyék pedig segítsék őket a postalovak eltartására szolgáló szénával és abrakkal. Az erre adott resolutio felhívja a főpostamestert, tegyen részletes jelentést, kik, hová és miképpen helyeztessenek át; a Nemes Vármegyék pedig meg fognak kerestetni, hogy a széna és abrak dolgában a postáknak segítségére legyenek.

4. Előadja, hogy a fejedelem azon rendelete, a mely szerint a postahelyeken a postalovak legeltetésére hasítsanak ki a község közelében legelőket, még mindig ninesen végrehajtva, úgy hogy a postamesterek kényszerítve vannak nyáron messzevaló helyekre a lovakat küldeni „füvelésre“. A resolutio szerint a Nemes Vármegyék újabban fognak ama rendelet foganatosítására utasíttatni, hogy a postamesterek a haza szolgálatának késleltetésével ne kényteleníttessenek messze tartani a lovakat; de hozzáteszi, hogy „azt mindazon által ők is observálják, hogy azon kihatandó darab földön kívül mások rétjein, annyival inkább tilalmasára szerte széllyel ne járassák az posta lovakat“.

5. Javasolja a főpostamester, hogy a hivatalos kurirokért is a kedvezményes 75 pénz és 30 pénz korbácpénz helyett az egész kurirpénzt kapják a postamesterek; a kik pedig „a maguk privátumában postán akarnak jární az mostani szük és drága időben“ annak a posta viteldíját fel kell emelni. Resolváltatik, hogy a hivatalos viteldíjak emelése nem engedélyeztetik, de a kik magán dolgaikban járnak, azok egy ló után az eddigi féltallér helyett egy német forintot fizessenek.

6. Előadja, hogy az erdélyi postáknak a mult évi másfél évnegyedre és a folyó évre szóló egész fizetésök „mind egy pénzig restantiában vagyon“, mivel „az erdélyi cassákban pénz nem találtatik“. Kéri meghatározni, hennan várhassák fizetésöket, az erdélyi vagy a magyarországi cassából? A resolutio tartalma a következő: „Az erdélyi posták, úgy tudjuk, már esztendő forgása alatt felbomolván, Károlyi Sándor generális úr dispositioja szerint *katonák által* contimáltatnak“, erre nézve tehát a generális jelentését várják; a főpostamester tehát csak a magyarországiakról gondoskodják.

Rákóczynak az erdélyi postákra vonatkozó szándékait illetőleg különben Kosovics Mártonnak, Szepessy főpostamester utódjának, a ki azonban már nem főpostamesternek, hanem a „magyarországi posták Directorának“ írja magát — a postamesterek számára 1709 augusztus 30-án kiadott Instructio“-jában¹⁾ találunk felvilágosítást. Ennek 24-ik és utolsó pontja t. i. így szól: „Miótán az Partiumbeli (Erdélyhez kapcsolt magyar megyék) és Erdélyországi posták az Magyarországi postáktól elszakadtanak és discretiomban (rendelkezésem alatt) nem lesznek; megtörténik pedig gyakran fölöttébb az szomszéd határ vármegyékben levő posták által való küldése a leveleknek, staffátáknak az Partiumban és Erdély Országban való postákra; hogy itt is confusió ne legyen, tudhassa kiki, midőn vagy onnét jön, vagy innét oda küldetik, tehát az magyarországi lineákon (postavonalakon) túl való levelek palétái is adjungáltassanak (odacsatoltassanak), hasonlót fognak onnét ő kegyelmeik is elkövetni, mivel én az odavaló Főpostamester Uramnak akképen fogom az correspondentiát folytatni“. Rákóczzy tervei szerint tehát Erdély mint külön ország fenmaradván, annak külön postája és főpostamestere is leendett volna.

Ezen most nevezett terjedelmes instructió tartalma csaknem egészen ugyanaz, mely — alighanem Szepessy hasonló instructiója nyomán — dr. Szádeczky elől említett értekezésében közölve van; csupán az utolsó néhány pontban van olyasmikről szó, melyek Szádeczky-nál elő nem fordulnak. Így a 22. pontban, midőn buzdítja a postamestereket, hogy az fellebb megirt punctumokat bétellesítsék, jó lovakat egész készülettel, kocsikkal mindenkor készen tartsanak“ hozzá teszi, hogy *„maga böcsületére nézve egy színű akár kék, akár vörös posztóból álló ruhát, dolmányt, mentét csináltasson, postilióknak az köntös, vörös és kék vagyis fehér csimából (ha pedig pamukból vagy selemből lehet, annál nagyobb dicséretére, becsületére válik) egyelgessék tarkásan rojtossan csináltassák el, ne úgy mint akkoráig béres és salvo honore (követvén szólván) kondás formában ruházott szolga által promoveálják (továbbítsák) az oly nagy imporentiájú (fontosságú) dolgokat, mert valamint a szolga bérének jutalmát, úgy az Ura maga böcsületéhez képest való hív és serény szolgálát megkíván“.*

Az utolsóelőtti pontban utasítatnak a postamesterek, hogy ha nem kaphatnának alkalmas postiliót, forduljanak a vármegyéhez, mely erre utasítva van, hogy nekik olyat állítson.

A Rákóczzy-féle postavonalokról dr. Szádeczky említett munkájában részletes kimutatásokat közöl. Van azonban az országos levél-

¹⁾ Országos levéltár kincstári osztály Postai utasítások 14. sz. csomag.

tárban egy postajáratí táblázat,¹ melyet Kosovics Márton adott ki a fejedelem parancsára Kassán 1708 márczius 11-én: „Tabeila recens postalis Cassoviae A. D. 1708.“; alul: „Ad speciale mandatum Suae Serenitatis Ducalis et Principalis Martinus Kosovics per Regnum Hungariae Postam Director“. Ebben a posták mind fel vannak sorolva postavonalak szerint, összesen 63 postahely, ezek közül 20 postamester, a többi veredarius kezelése alatt; ki van mutatva a postahivatal neve, a megye, a posta minémüése (simpla, semidupla és dupla) és a táblázathoz a következő érdekes megjegyzés van csatolva: „Ezen postáknak folytatása, minthogy egyenlőképen mindenütt nem lehet, hol a rossz utak miatt, hol az vizeken való átköltöztetések végett, hol egyiknek a másikhoz hosszabb voltához képest *positive órákra nem szabattathatik*. Mindazonáltal a mennyire lehet, azokat a szerint, a mint sokszor postán járt alkalmatossággal tapasztalhattam, limitálom. Hogy tudniillik az közönséges egyes vagy simpla postákon, még nyergel vagy kocsiban fog, hozzávaló eszközt elkészíti, ezen idő halasztásának beszámításával midőn jó idők szolgálnak, jó és egyenes úton egyikéről az másikára mind az ordináriák mind az staféták két óra alatt alkalmasint elpenetrálhatnak (átmehetnek). Úgy az másfél alkalmatossággal lévő posták is három óra eltelése alatt. Az rossz útakra nézve pedig úgyis a vizen való általköltözések, hegyek, völgyek alkalmatlan kősziklás útakra nézve sokszor a simpla postán négy óráig sem penetrálhatnak, noha ugyan a simpla postára számlálhatni három órára“.

Ugyanott található egy paléta (postát kísérő irat), mely latinul van írva. Az íven kívül áll: „Paleta Leutschoviam versus promovenda“ (Lőcse felé továbbítandó) cito, citissime. Belül a következők foglaltatnak latin nyelven:

„Meghagyatik általában és egyenként minden Postamesternek és Veredariusnak, hogy a jelen rendes postát Lőcse felé éjjel és nappal a helynek, napnak és órának úgy az érkezést, mint az indítást illetőleg naplóikba való bejegyzése mellett minden késedelem nélkül továbbítsák. A csomag csakis a postamesterek által nyitható fel. Leveleket betenni, kivenni vagy másfelé irányítani, a palatát aláírni és a végpontról visszaszármaztatni ők legyenek kötelesek; másként az előirt büntetés terhe alatt nem cselekedvén. Kelt Munkácson, 1709 márczius 18-án körülbelől reggeli 8 órakor.“

Alább mindnyájan írják magokat alá. Következnek az aláírások sorban, melyik posta mikor kapta és küldte tovább (nap, óra, délelőtt vagy délután).

¹ Országos levéltár. Acta Rákóczyana.

Az utolsó aláírás mellett ezen megjegyzés áll: Megkaptam Löcsén martius 21-én reggeli 5 órakor egy levélsomagot, mely az itt lévő Báró Perényi Miklós által nyitvatott fel.

Más helyen egy naplóbeli feljegyzés így szól: „Posta Petsét, mely mellett sietve küldetik Laib. guardiámbeli katona Felsőges Fejedelem után levelekkel Eger felé: intimáltatik Posta Mestereknek, Veredariusoknak, Városi falusi Biráknak Postáknak eléréseig Postai fiut, alkalmatosságot rendelni tartozzanak. Toimpai táborból (155) 29 augusti 1708. Gróf Bercsényi Miklós m. p.“

Egy másik ehhez hasonló így szól: Ezen Felsőges Urunknak szóló levelet mellette valókkal együtt Postamesterek és Veredariusok staffetáliter: éjjel nappal sietve promoveálják Eger felé. Kelt Károly die 2 septembris 1708. Károli Sándor, kegyelmes Urunk Ő Felsőge Hadainak Generalis Marsallusa. (161.)

Rákóczy postáinak állapotáról dr. Szádeczky többször említett értekezése ad felvilágosítást; csupán csak arra nézve kell tehát adnunk értesítést, mi történt a király fennhatósága alatt megmaradt területen lévő postákkal?

A pozsonyi kamara iratai között¹⁾ található a kamara számvevőségének számadása a postákról az 1704—1708. évekről; ebben a többi közt az áll, hogy a gerencséri és sárfői veredariusok már 1704 január 1 óta nem kaptak fizetést, „mert a kuruczok közé állottak“; tehát a posta már Pozsony közelében sem volt a királyiak birtokában; gondolható, hogy a Rákóczy által elfoglalt területen még inkább így állott a dolog. Eysersperg főpostamester megmaradt ugyan Pozsonyban, fizetését hol a pozsonyi kamarától, hol a soproni, sőt az osztrák brucki és wimpassingi harminczadoktól vette fel Paar fennhatósága alatt; egyik levelében az ő urának a Generalis Postarum Magisternek az ő szolgálatával való megelégedését emlegeti.²⁾ De a fizetések nem folyhattak valami pontosan, mert Wagner mosonyi, Nenadovics német-járendorfí, Kákonyi cseklészi veredariusok és maga Eysersperg is ismételve folyamodnak a pozsonyi kamarához hátralékos fizetések kiadásáért. Eysersperg 1707 júl. 15-én írja a kamarának, hogy 2 angáriára 400 forint fizetése és 4 évi újévi ajándék (Xeniáles) 10 forintjával = 40 frt (tehát ezt is rendszeren szokta volt kapni), összesen 440 forint követelése van a kamarán. Erre kapott ugyan 150 forintot, azt megköszöni, de el kellett osztania a mesterembereknek, a kiknek tartozott, úgy, hogy neki alig maradt valami. „Igaz ugyan, — írja — hogy a posták járása Felsőmagyarország felé

¹⁾ Országos levéltár kamarai levelek 1700—1709. A) csomó.

²⁾ Nemzeti Múzeum kéziratára, folio, latin, 2769.

most el van zárva, de remélhető, hogy Ő Felsége hadserege majd megnyitja az utat, nekem tehát kötelezettségemhez képest mindig készen kell lennem, lovakat és szolgálkat kell tartanom, hogy ha a postajárás megnyílik, azt teljesíthessem és ekkorára szénával, abrakkal és minden szükségessel el kell magamat látnom“ stb.¹⁾

A „Magyarország főpostamestere“ címet Rákóczy első főpostamestere Szepessy János is használta (a második — Kossovics Márton — már a „magyarországi posták Directora“ cízzel élt), sőt Rákóczy — mint fennebb láttuk — még egy külön erdélyi főpostamester kinevezését is tervezte. De még Eyersperg sem maradt el, hanem — hihetőleg Rákóczy sikerén felbuzdulva — még egyszer fölvette régi címét, sőt a pozsonyi kamara is visszatért régi jogaihoz, mint ez Paar Károly József „generalis főpostamesternek“ 1710 febr. 15. kelt, a császárhoz beadott jelentéséből kitűnik.²⁾

Ezen terjedelmes jelentés rövid tartalma a következő:

1. Eyersperg oly cízzel él és oly jogokat gyakorol, mely Paart, privilégiuma értelmében egyedül illeti meg. Nevezetesen ő „Supremus Postarum Magister per Hungariam“-nak nevezi magát, holott a Paar 1690. évi privilegiuma szerint, mely annak idején mihez tartás végett a pozsonyi kamarával is közöltetett, a „Supremus Generalis et haereditarius Regiae Hungaricae Aulae et per Hungariam Magister Postarum“ cím és előjog őt illeti; Eyersperg csak „pozsonyi főpostamester“.

2. Eyersperg Vendrődy Pál pénzmustrálónak³⁾ (Zigostata) postamesterséget adott, holott ez a Paar előjogai közé tartozik.

3. A postamestereknek nem szolgáltatja azonnal át a részökre kijáró fizetéseket, úgy, hogy az elmúlt felkelési mozgalmak idejében éppen ezért sokan közülök a felkelőkhöz csatlakoztak, mások meg annyira kapacitáltak, hogy nem voltak képesek a postaszolgálathoz szükséges dolgokat beszerezni és hivataluknak megfelelni.

4. A pozsonyi kamara futárai (tabelliones) a postakürtöt nyilvánosan használják, mely a postán kívül senki másét meg nem illet.

5. A pozsonyi kamara a postai levelezést a dunai révészeknél saját kényelmére 2—3 óráig visszatartja, a miből különösen háborús időkben ki sem gondolható bajok származhatnak.

„Ennélfogva kegyeskedjék Felséged elrendelni — végzi Paar jelentését — hogy a pozsonyi postamesternek a competens címe egy-

1) Országos levéltár kamarai levelek 1700—1709 B csomó.

2) Országos levéltár. Benigna resolutio 1710 febr. 15.

3) Zigostata — ha jól sejtem, — azon hivatalnok lehetett, a ki az akkor forgalomban lévő sok különféle pénznem valódi értékét meghatározta.

szerűen „Supremus Postarum Magister“ legyen, a mely az én privilegiummal összeegyeztethető; továbbá tiltassék meg Eyerspergnek, hogy a postamesterek felett helyettem jurisdictiont gyakoroljon és azoknak fizetését visszatartsa vagy halogassa, hanem a mit az én hivatalos nyugtáimra felvesz, azt azonnal szolgáltatassa át az illetőknek. A pozsonyi kamara tiltsa el saját futárait a postakürt használatától és azokat tőlök vegye el. Végül felhivandó Pozsony városa, hogy a Dunán való átkelésnél a postát ne várakoztassák, hanem azonnal és mindenekelőtt szállítsák át.“

Paar ezen felségfolyamodványa beadatott a magyar kancellária útján a pozsonyi kamarának azzal, hogy ha a kamara a folyamodóval talán egyben vagy másban sem volna egy nézetben, erre nézve a kancelláriának tegyen felterjesztést; a kamara azonban egyszerűen kiadta azt Eyerspergnek és Pozsony városának mihez tartás végett.

Ezekből látható, hogy a Paar-család — 1690-iki privilegiuma daczára — még 1710-ben sem volt teljesen a helyzet ura a magyar posták dolgában; ezen időn túl azonban a „magyarországi főpostamesteri“ cím többé nem fordul elő; a Rákóczy-féle szabadságharc lezajlása után pedig végkép megszűnt az Ausztriától független önálló magyar posta, az teljesen az osztrák postához csatoltatott és osztrák mintára rendeztetett be a Paar-család fennhatósága alatt; Eyerspergről az utolsó okmány 1716 apr. 7-ről van keltezve, midőn mint „pozsonyi főpostamester“ nyugtára felvette fizetését,¹⁾ a magyar postáról tehát ettől fogva csakis mint az osztrák posta kiegészítő részéről lehet szó egész az 1867. évi kiegyezésig.

A Paar-család joga többé kétségbe nem vonatott, a postát Magyarország részére többé nem reclamálta senki; az 1715 : 22. törvényczikk szerint „jóságosan *beleegyezett* ő szent Felsége, hogy az ország főpostamestere alája rendelt postamesterekül és tisztékül az 1681 : 27. t.-cz. értelmében Magyarországon csak magyar és pedig birtokos, az ország törvényeinek alávetett *mielőbb felvenni* tartozzék.“ Tehát még akkor sem voltak olyanok felvéve, de azontúl is csak a kisebb javadalmazású állások jutottak magyar embereknek, a nagyobb állásokat Paar csak a saját földieinek adományozta és azok némelyike számára, hogy a törvény szerény kívánságának is mennyire-annyira megfeleljen, magyar nemességet is eszközölt ki.²⁾

¹⁾ Nemzeti Múzeum kéziratára, fol. lat. 2769. sz.

²⁾ Orsz. levéltár. Liber Regius Nr. 39. fol. 192. Osterhuber János nemesi levele 1741-ből igen jellemző czimmerrel, melyben postakürtöt tartó oroszán és 3 lepecsételt levél látható. A Siebmacher-féle gyűjteményben a Kraus családé és többeké, a hol a czimerekben levelek és postajelvények láthatók.

Érdekes lesz még néhány szóval megemlékezni arról is, hogyan történt a Rákóczy-féle szabadságharc után a posták helyreállítása? Már 1711 márczius 3-án elrendeli egy kir. leirat a postáknak Budán, Egeren és a Tisza felé Debreczenen át Erdély felé való helyreállítását, melyeknek fizetései *az ő saját nyugtáikra* a kincstár által (ab aerario) folyóvá teendők, sőt még az esetleges hátralékok is kifizetendők, de csak azoknak, *a kik ki tudják mutatni, hogy a „rebellio“ alatt hűségben maradtak.* Ugyanerről szólnak az 1712 márcz. 23., 1713 május 10. és 1714 május 8-án kelt. kir. leiratok is.¹⁾ Nem úgy történt tehát, mint egykor Bethlen Gábor idejében, midőn azon postamesterek is, kik esetleg Bethlennek esküdtek hűséget, azért megtartották állásukat, mert a békekötésben az ki lett kötve; de Bethlen is élt még és hatalma is volt hozzá, hogy a békepontok pontos betartását ellenőrizhesse.

Rákóczy után érvénybe lépett a „Vae victis“; sőt még oly magyar postamesterek is tönkrejutottak, kik a császárt mindvégig hiven szolgálták. Példa erre Farkas Mihály győri postamester esete, kinek özvegye 1712 jan. 24. kérvényt intézett a kamarához, hogy férjének 528 frtnyi fizetshátraléka neki folyósíttassék; hiába bizonyította Paar Károly József generalis főpostamester, hogy Farkas mindig hű volt a császárhoz, 28 éven át szolgált és a Rákóczy-féle bonyodalmak következtében családját 1708-ban történt halála után a legnagyobb nyomorban hagyta hátra, hiába erősítette Meszlényi János, Győr és Fejér vármegyék főispánja, hogy Farkas a Rákóczy-féle mozgalmak alatt mintegy 18 ezer forintot érő vagyonát elvesztette; a végzés csak az lett, hogy az özvegy a postát megtarthatja addig, míg új postamester lesz kinevezve. Ilyenformán járt Madocsányi Pál rózsahegy-i postamester is.²⁾

A magyarországi posták a Rákóczy-féle szabadságharc lezajlása után azonban még sokáig nem jöttek rendbe. Erre mutat az is, hogy 1714 jan. 15-én kérdés intéztetett Bécsből a pozsonyi kamarához, adjon felvilágosítást aziránt, mi van 1711 óta a postamestereknek kifizetve és honnan történik a kifizetés? A kamara számvevősege erre egy kimutatást készített,³⁾ mely szerint fizettettek:

a) a *kamarai főpénztárból* (ex generali perceptoratu): Pozsony, Cseklész, Sárfő, Gelencsér, Galgóc, Rippény, Zsámbokrét, Vesztenecz, Német-Járendorf, Mosony, Öttevény, Győr, Komárom és Gyöngyös;

b) a *zsolnai harminczadból*: Radnó, Bajmócz, Túrócz-Zsámbokrét, Okolicsna és Turdossin;

¹⁾ Országos levéltár. Benigna resolutio 1711. mart. 3. 1712. mart. 23. 1713. máj. 10. 1714. máj. 8.

²⁾ Országos levéltár. Kamarai levelek 1710—1719. B csomó.

³⁾ U. ott. Kamarai levelek 1710—1719. C csomó.

c) a *soproni harminczadból*: Sopron, Nagy-Barom, Körmennd és a Kanizsa felé eső posták;

d) a *varasdi harminczadból*: Egerszeg, Hahót, Lövő, Kossori, Lendva, Csáktornya, Varasd, Szent-Márton, Bellovár, Zágráb;

e) a *budai kerületben* a postákat Zennegh Kristóf György „Generalis Inspector“ fizeti.

Paar Károly József pedig a pozsonyi kamarához 1716 júl. 8-án kelt levelében azt írja, hogy az elmúlt háborús mozgalmak idején azon zavar harapózott el (confusio irrepsit), hogy a pénztárak a postamestereknek az ő saját nyugtáikra fizettek és onnan van, hogy egyiknek több, másiknak kevesebb lett kifizetve és így mind a mai napig kisebb-nagyobb hátralékok állanak fenn. Felhívja tehát a kamarát, intézkedjék az iránt, hogy úgy, mint az Ausztriában már régtől óta megvan, a fizetések csak az ő nyugtáira történjenek.¹⁾

A Nemzeti Múzeum kéziratárában található végül egy leirat Zennegh Kristóf Györgyhez, a budai kerület főfelügyelőjéhez.²⁾ Ehhez van csatolva Károly császárnak a posták helyreállítására vonatkozó rendelete és a bécsi haditanács egy tervezete, melyben a felállítandó posták járatok szerint fel vannak egyenkint sorolva; és el van rendelve, hogy azon postamestereknek, kik az austriai házhoz hívek maradtak, a fizetésük 1711 október 1-től folyósíttassék. Az említett tervezet szerint volna egy-egy postajárat fellállítandó:

a) Bécsből Budára, onnan Debreczen felé Erdélybe és vissza.

b) Bécsből egész Felső-Magyarországba és vissza.

c) Bécsből Sopron, Csáktornya, Varasd, Zágráb, Károlyváros, továbbá Eszék felé egész Slavoniába a török határig és vissza.

d) Zágrábtól Petrinia felé Légrádon, Járóson (?) keresztül, azután Eszéktől Pétervárad, Szeged, Arad, Lippa felé Erdélybe.

e) Egész Felső-Magyarországra, Tokajon át Nagybányára, Szatmárra, másrészt Egeren át Budára.

f) Budáról Eszékre, Kecskeméten és Szegeden át.

A postaállomások sorrendje a következő volt:

I. *Bécs—Erdélyi vonal*: Bécs, Fischamend, Német-Óvár, Pozsony, Német-Járendorf, Mosony, Somorja, Győr, Gönyő, Komárom, Neszmély, Nyergesujfalu, Dorog, Vörösvár, Buda, Kerepes, Aszód, Hatvan, Árok-szállás, Bóta, Átány, Poroszló, Babina (?), Csege, Hortobágy, Ujváros, Debreczen, Szany, Léta, Székelyhid, Margitta, Déda, Kémer, Somlyó, Zilah, Pretej (talán Baráthely?), Magyar-Egeres, Sombor, Berend, Kóród,

1) Orsz. levéltár. Kamarai levelek 1710—1719. E csomó.

2) Nemzeti Múzeum kéziratár. fol. lat. 2769.

Kolozsvár, Torda, Kocsárd, Fehérvár, Pennady-Csánad (?), Nagy-Szeben, Vornbach, Sombach, Sárkány, Vadeni (?), Brassó.

II. *Szathmár—Erdély*: Szathmár, Megyes, Illoba, Nagybánya, Remete, Nagy-Kút (talán Nagy-Somkút), Sósmező, Deés, Iklód, Nemes-Zsuk, Kolozsvár.

III. *Tokaj—Eger—Hatvan*: Tokaj, Szerencs, Ónod, Darócz, Eger, Verpelét, Gyöngyös, Hatvan. Hatvantól csatlakozás a budai postához Erdély felé.

IV. *Tokaj—Nagyvárad*: Tokaj, Nánás, Böszörmény (Westermín), Bagos, Pocsaj, Nagyvárad.

V. *Buda—Eszék*: Buda, Hamzsabég, Ercsi, Adony, Pentele, Földvár, Paks, Tolna, Szegszárd, Vajka, Báltaszék, Szötzö (talán Duna-Szekcső?), Mohács, Baranyavár, Eszék.

VI. *Buda—Szeged*: Buda, Haraszi, Ócsa, Kecskemét, Szeged. Kecskemét és Szeged közt a távolság 10 mértföld, ezért Kecskemétnek 5 lótartás engedélyezendő.

VII. *Felső-Magyarország*: Pozsony, Cseklész, Sárfő, Gerencsér, Vágújhely, Rippány, Tapolesány, Zsámbokrét, Vesztencz, Bajmócz, Rudnó, Zsámbokrét, Nocsova, Rózsahegy, Hertendorf¹⁾ (?), Okolicsna, Hibba, Lucsivna, Svábócz, Lőcse, Koritna, Bertót, Eperjes, Licsérd, Kassa, Szinna, Vilmány, Tályá, Tokaj.

VIII. *Bécs—Sopron—Zágráb—Károlyváros*: Wien, Hochau, Wimpassing, Nagy-Höflány, Sopron, Wahresdorf (Nagybarom?), Kőszeg, Szombathely, Körmend, Lövő, Kutas, Lendva, Csáktornya, Varasd, Osteritz oder Gästhof (?), Szentmárton (Martianecz), Bellovár, Zágráb, Jestrovit, Károlyváros.

IX. *Körmend—Kanizsa*: Körmend, Egerszeg, Hahót, Kanizsa.

X. *Varasd—Pécs—Pétervárad—Nagy-Szeben*: Varasd, Lübring (Ludbreg?), Légrád, Kanizsa (itt találkozik a bécsi postával), Preseny (talán Berzencze?), Babocsa, Istvándi, Szigetvár, Pécs-Siklós, Baranyavár, Eszék, Bakovár, Sottin (?), Bács, Scharengard (?), Nestrin (talán Nestin?), Bavoster (?), Pétervárad, Pécs.

XI. *Szeged—Nagy-Szeben*: Szeged, Arad, Lippa, Krassova, Tót-Várad, Szebistye, Illye, Déva, Szászváros, Enyed, Szászsebes, Szerdahely, Nagy-Szeben.

XII. *Tokaj—Szatmár*: Tokaj, Buly, Kálló, Gyulaj, Dobos, Matolcs, Csenger, Szatmár.

Ezen jegyzék azért nevezetes, mert ha az itt felsorolt posták nem

¹⁾ A közlekedési múzeumban van egy régi postatérkép 1805-ből, melyen e helyen „Pentendorf“ áll. Talán Bertalanfalva lesz?

is állítottak fel mind és azonnal, ezen alapúlt a postajáratok osztrák berendezése, mely több kevesebb módosítással egész az újabb időkig fennállott; midőn a vasutak életbelépése alkalmával a vasúti menetekhez képest a postajáratok is átalakultak.

*

A ki szives volt e folyóirat hasábjain közzétett fejtegetéseimet figyelemmel kísérni,¹⁾ meggyőződést szerezhetett arról, hogy a XVI. század közepétől egész a Rákóczy-féle szabadságharcz lezajlásáig a magyar királyi területen az osztráktól független magyar posta létezett, mely a török hódoltság szomorú korszakát a magyar nemzettel együtt végigküzdötte és végigszenvedte. Téves ennélfogva azon napjainkig elterjedve volt nézet, — mely melleleg megjegyezve a „Magyar Közlekedési Múzeum“ postakiállításában is kifejezésre van juttatva, — hogy a magyar posta múltja mindig osztrák lett volna.

Ennek kiderítése volt célja cikksorozatomnak; és midőn fejtegetéseimet ezennel befejezem, kötelességemnek ismerem tartozásomat leróva hálás köszönetemet nyilvánítani az Országos Levéltár azon kitünő tisztviselői iránt, kik engem, mint a történelmi kutatás terén csak dilettánst, bő szakismeretükkel munkálkodásomban oly tudomány- és hazaszerető igaz jó szívvvel eleitől végig készségesen támogatni szivesek voltak.

¹⁾ Lásd: *A posta meghonosítása hazánkban.* (IV. köt. 377. l.) — *Ujabb adatok a posta meghonosításának történetéhez hazánkban.* (VII. köt. 352. l.) — *Paar Péter és fiai mint pozsonyi postamesterek 1518—1613.* (VI. köt. 97. l.) — *Húsz év a magyar posta történetéből 1622—1642.* (IV. köt. 1. és 49. l.) — *A magyar királyi posta a XVI. század közepén 1642—1664.* (VIII. köt. 185. l.) — *A magyar királyi posta a XVII. század második felében 1664—1680.* (X. köt. 238. l.) — *Az utolsó magyarországi főpostamester és kora 1680—1700.* (X. köt. 385. l.)